

PLANINARSKI VJESNIK

PRELAZ PREKO VELEBITA ZIMI.

Opisao Ivan Gojtan Nikolin, fotografirao Ivan Gojtan Ivanov.

5. NA BULJMI

Balkanski je rat bezuvjetno ponukao odvažnoga Slavka Štancera, majora gospićkog domobranskog bataljuna, da zimi pokuša preći preko Velebita sa svom svojom momčadi.

Starče Velebite, da li je ikada ljudska ruka taknula bijele sjenide tjemena tvoga?

Jamačno se nije nikad osmijelio ni najvratolomniji lički kriomčar, da svojim opankom zaprlja bjelinu haljine toga našeg ličkoga gorostasa. A eto nam našeg odvažnoga planinara, majora Štancera, koji je svojim vatreñim govorom oduševio dapače i bolešljive momke, da nijesu htjeli ostati kod kuće u zapećku. Sve je pošlo preko Velebita i dana 5. ožujka 1913. palo na konak u Medak, ličko seoce, 14 do 16 kilm. od Gospića, a 3 klm. od podnožja najviših velebitskih vrhova udaljeno.

Dana 6. ožujka 1913. zorom rastolegnuo se trublje glas i već je u 6 sati krenula momčad iz Metka cestom 2 klm. do medačke glavice Medak (697 m.), stare turske kule, a onda se desno iza Blitvine glavice počela spuštati sa glavne ceste na medačko polje oko medačke crkve, nasred polja osamljene, tek vijencem drveća ogrljene, pa onda odmah preko potoka Like dalje pod Velebit. Za sobom ostaviše par kućica zaselka Brezika i udariše kroz valovito tlo — vijugavim i rdjavim puteljkom, koji vodi preko medačkog polja, pri kraju kamenjem osutoga, ravno kraj Bukove glavice, pa desno na Grubišićevu kosu u Velebit.

Prekrasno jutro. Uzduh čist, svjež i oštar: —3.5 Celsija.

Nad nama se veličanstveno izdigoše s lijeva Babin vrh (1798 m.) sa jezercem, po nekim planinarima prozvan Vaganski vrh, a po nekim opet Veliki Malovan, zatim četiri Vaganska vrha (najviši

1758 m.), mali Malovan (1708 m.) i ostali niz visokih vrhova sve do Sv. Brda (1753 m.), a s desna najoriginalniji na mrtvačku masku naličan Badanj (1639 m.), zatim Badanjski vrh (1627 m.), Počiteljski vrh (1551 m.), Jelovac (1602 m.), te gospićka Visočica (1619 m.), sve u snežnoj bjelini.

Što bliže idemo Babinu vrhu i Badnju, to nam ovi sve više i više zalaze za Smrčevu kosu (1483 m.) i Mihajličin kuk (1252 m.), što no se pred njim koče, dok nam se posve ne izgube s vida. Pod ovima je Jajara (692 m.), a njoj na desno Bukova glavica (765 m.). Nad Bukovom glavicom desno izdigla se Crna gora sa svojim gredastim Liscem (1020 m.) i ošumljenim Crnim vrhom (1465 m.), a Badnjeva mrtvačka glava izmed Mihajličina vrha i Crne gore polegla se nazad na lijevo kao u kakvom procjepu. I mi zadjosmo puteljkom med Jajaru i Bukovu glavicu na poljanicu, koja leži podno Mihajličina kuka.

Prije no ćeš na hrbat Grubišićeve kose, koja se desno k Liscu povlači, zapet će ti oko o rijetko ljudsko i velebno prirodno djelo.

Lijeko iznad Jajare u po Velebita na pećini u visini od 1017 m. proviruje kroz drveće crkvica sv. Ivana, kamo narod obje vjere uz vanredno strmi i naporni uspon hodočasti, vjerujući u ljekovitost nepresahnjiva vrela bistre velebitske vode, a pod njom i dalje iznad Bukove glavice, podno Lische, prama selu Počitelju, gotovo sve do Razbojne drage, kroz koju kriomčari rado prelaze preko Velebita, protegla se čudna geološka formacija, gole pećine i odron zemaljčica tla, bukovom šumom ukrašen.

Ja i moj sin Ivica dočekali smo tu pred Grubišićevom kosom naše odvažne planinare.

Sva se vojska u 7 sati jutrom slegla u šikaru pod nižim vrškom Bukove glavice. Konjanici odsakaju s konja i predaju ih momcima i sudbini u ruke, da ih prevedu preko strmenih klisura, leda i snijega. Svi se rede i popravljaju i vidiš, da svak počinje samo na sebe misliti. Iz ustalasane šikare promaljaju se ratno i alpinski opremljeni momci, na kojima se bijele na telećaku poput kabanice smotani gunjevi. Kao mravi uspinju se hrptom Grubišićeve kose, a za njima povoz, tegleća marva s tovarima. Oni prvi obasjani prvim sunčanim tracima hrle naprijed nekom ratnom uzbudjenošću, a oni drugi kao kakova žalobna povorka idu s noge na nogu još u sjeni gorja.

Htio sam tu krasnu sliku fotografirati i tražio sam zgodnu poziciju, ali sam opazio, budem li ovako skakutao, ne bude me danas more vidjelo. Zato sam sudbinu fotografskog aparata i fotografiranje prepustio svome sinu, a ja sam posvetio skrb samo svojim 105 klgr., koje sam morao toga dana preko Velebita do mora prebaciti. Prvi sam sa svojim pratiocem Vasom Travicom otišao hrptom Grubišićeve kose naprijed, uspinjući se.

Na domaku Grubišićeve kose Počivalo je malo. Pogledam na sat: upravo 7 i pol. Tu otarem prvi znoj sa čela svoga i pogledam desno na sjever i sjeveroistok na ličko polje, vrebačko i mogoričko gorje, a onda podjem dalje, jer su za mnom već dopirali glasovi prednjih vojnika.

Staza nam pomalo zaokreće na lijevo i vodi nas medju Mihajličin kuk i Lisac. Jedno 30 koraka od Počivala svalila lička potreba ogromnu bukvu, i ona se na stazi svojim deblom i granama upoprečila. S desna ne da Lisac, a lijevo strmen naprama Mihajličinu kuku. Ja sam se divio Vasinu paripčetu, kako se je s mojim tovarom ispod bukve i kroz grane na uskom, klisurastom putu, sagibajući provuklo i odmah zatim proveralo preko opasnih stepenastih Kujinih greda (740 m.).

Hladan zrak iz nutrine velebitke osvježuje, ali prvi tragovi oledjena snijega otešuju uspon. Ja zaostajem, a momci me pretiču. Na licu im se odrazivao neki nestaslik, koji je kad i kad radošcu zasjao, kad su nevježe počeće padati i o drveće se hvatati i zapinjati. Nu veseli poklici momčadi ubrzo prestadoše, jer je uspon postajao teži, poledica jača, a strmen strašnija. Pogled na Mihajličin kuk steže ti srce, tek po koji jelić medju klisurama toga kuka snijegom zaduhana potješkuje te, ali od jame Janjčak pod njim protrođuju ti živci. Odsklizuje ti se nogu, već ne možeš po ledu hoditi. Čipele ne valjavu, a štap alpinski slabo pomaže. Ah! Eno odskliznu se jedan momak niz strmen. Vodič se prekrsti i uzdahne: „Toga više ni Bog ne spasi!“ Pada siromah dolje, tijelo mu se okreće, telećak priteže i eno glava dolje. Lupne o jednu, pa o drugu bukvu. Telećak mu se s jednoga kraja odapne, dodje pod glavu i zapne o jednu bukvu. Svi protrođuše, nitko ne smije do 30 metara po oledjenu snijegu dolje. Momak zapet o bukvu leži na snijegu i ne miče se. Dok se jedan odvazio, da vidi, treba li mu još pomoći, na sreću se momak u to i sam pridigne, podje nekoliko koraka bez kape, a onda dohvati kapu i poče ajmekati. Kasno li se jadan dosjetio, da ajmeče. Ipak mu nije ništa bilo. Telećak ga spasio, te je i opet mogao da put nastavi. Gazili smo snijeg do koljena, ali ipak je bilo lakše. Noge se ne odsklizuju, a hladnoća od — 7 Celsija proždire znoj. Ne trebaš ga rupcem sa čela otirati.

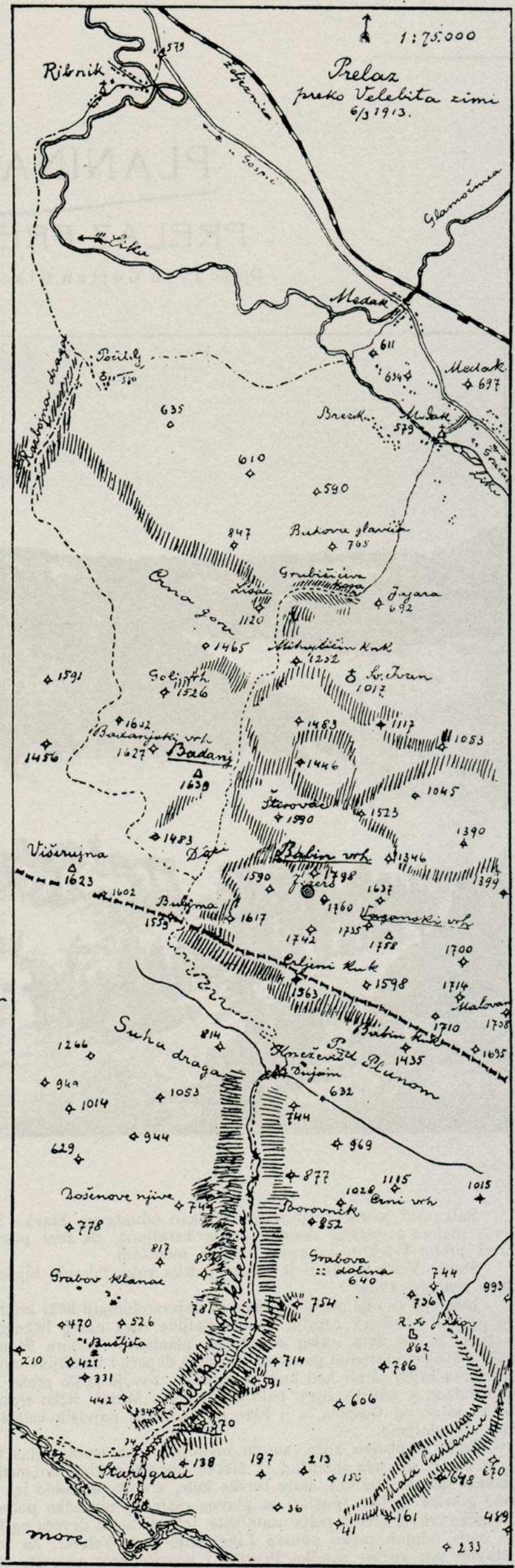
Stigosmo na malu ravan, otkud se krasno vidi i Bukova glavica i medačka crkva, Medačka glavica, lijepa borova šumica Metku na lijevo, dio Papuče, ličko polje, dapače preko vrebačkih gora Ča i Plješivica kraj Korenice i Plitvičko gorje. Čas odahnusmo, a onda opet dalje tegliš... Napor... Znoj... Bregovi se zbližuju. Tek šaka neba nad tobom. A što manje neba, to jači pritisak, kao da te nevidljiva ruka tlači, i teže izvlačiš noge iz duboka snijega... I tako dogiljasmo do Pločica, malo sedlo, koje spaja Mihajličin kuk sa Liscem. Tik uz Mihajličin kuk idemo, a Lisac nam se počinje udaljivati, dok ne dodjosmo do maloga klanca. Sa obje strane kao navaljena gorostasnom rukom dva kamena od par metara proviruju iz duboka snijega, a otvor u njima kao kakova vrata. Pred ovim dverima na desno tužno se izvloči snijega Marasov križ. Mečava ovdje stigla dobrog oca sirotne obitelji i tu mu spremila grob.

Ovamo se uspeti velika je' muka. Vereš se od grebena do grebena snijegom pokrivena. Noga ti se omiče, padaš... Žile da ti popucaju... Momci se uspeše: 8 i pô prije podne. Konji s tovarima zaostaju, propadaju u snijeg, preko zasutih grebena se odsklizuju, padaju i prvi puta ih momci moraju izvlačiti i dizati. To su bolešljivi momci od 12 satnije, koji su odredjeni uz tovare, da im bude lakše.

Kroz ove kamene dveri vidiš dalje gduduru nazvanu Staza, jer se posred nje vere preko valovita tla kroz bukovu šumu, jelićima po gdje i gdje osutu, staza u okruglom sklopu gora.

Od kamenih dveri ponešto smo se spuštili. Oh, koja li blagodat! Staza presijeca više kosa, a onda se vijuga i pomalo se uzdiže, dok nas ne izvede u 9 sati preko klanca na Dusinu poljanu. (Vidi sliku broj 1). Prekrsan pogled: Unaokolo bukova šuma. Sunce ozlatilo rub poljane, Dusin kuk i iza jedne kose snježni Badanj. S lijeva se izdigao Goli vrh.

Dusina poljana obiluje ljeti dobrom travom, a sada je prekrio dubok snijeg, zamrznut. Stotinu i stotinu vojničkih cokula ga ipak izoralo. Na okruglom čistacu poljane bi lako taborovale dvije ratne satnije. Dusina se poljana uz brije protegla starom rijetkom bukovom šumom još skoro pola sata dalje u zavoj. Tu je snijeg mekši, od metra dubok. Moje paripče ne može dalje. Momci podjoše naprijed

pojedince, da utaru put. I njima tegotno, pa sve pitaju, je li daleko vrh, premda im je Badanj gotovo pred nosom. Veća širina plavetnoga neba i širi vidik kao da im laksne noge izdiže iz snijega.

Predjosmo jednu kosu, koja zatvora Dusinu poljanu, i dodjosmo u 9 i tri četvrti s. na još umilniji Grubišin dolac. (Vidi sliku br. 2). Prekrasan dolac, šumicom obrastao. Četiri bi ratne satnije mogle na njem taborovati. A i pogled unaokolo prekrasan... Iz dolca ravno se izdigla Badnjeva glava u veličanstvenoj bijeloj pojavi. Puške grunuše u nj. Ni ptice, a metanj ubrzo jekom nestade. Možda prve puške od pamтивjeka.

Morali smo dalje, jer nas čekala još mučnija zadaća. Podjosmo lako preko njegova smrznuta snijega, jer nismo propadali. Podjosmo dalje šumom uz brije. Snijeg preko metra dubok.

Nova naprezanja... Momci ipak laksne odošle naprijed preko Štirovca, Dolaca do Buljme, ali tovarnaci propadaju, padaju pod svojim inače lakin teretom i ne mogu dalje. Momci 12. satnije skidaju kotlove s konja, ukresuju štipe i njima, propadajući u snijeg, izdižu iz snijega i sebe i kotlove i konje. Sretna li onoga, koga snijeg

na sebi izdrži, ali jao onome, tko po izgaženu snijegu mora stupati... Taj se jedva iz duboka snijega izvlači... Preko greda snijegom zametenih moradoše i konopima konje vuči. Već je bilo kao da će nam koje paripče ostati, krepati. Konji su očima iskretali, poda se blatili, drhtali i rušili se svaki čas. Tko li će iz toga snijega iznijeti živu glavu od muke...? Užasan je to bio pogled, tim užasniji, što je pod nama i uz Badanj zinula strašna jama Bednjača, a po nama opet gorska sjena pala i kao da nam je ponestalo i svjetla i zraka. Nova tjeskoba obavijala nam dušu. Teška se briga osula našem vodji Štanceru licem i kao da je posumnjao u svoj prelaz preko Velebita, jer još nismo najgore prebrodili. Bodrio je momke, i momci učiniše čudo: izvukoše sve preko Klanca iznad jame u 11 i četvrt na Širovačku poljanu, za sat i pol, što ljeti predješ za četvrt sata.

Na toj poljani čas odahnusmo, a onda i opet dalje.

Pred nama pukla široka čistina porubljena s oba kraja rijetkom bukovom šumom. Sunčanim zrakama protkano nebesko plavetnilo sinulo nad našim glavama. Više neba, više zraka i odmah nam na duši odlanulo. Desno Badanj, lijevo Štirovac (1590 m.), a pred nama se bijeli široka snježna veoma strma uzbrdica nalik na jedan ogroman široki pjenasti slap vode bez tijeka i šuma, koji se ruši podno Badnja u Bednjaču. Sunce tu bijelu strmen polilo zlaćanim tracima i ona se iskri kao bilijuni briljanata. Ne možeš u njih gledati. Bilo časnika, koji su skinuli svoje kožnate gamaše i za čas, dva se odozgo odroddali dolje. Rekoše: prekrasno čuvstvo, kao da po zraku ploviš na nevidljivim krilima. A pol sata smo trebali, da se uz tu strmen popne-

1. NA DUSINOJ POLJANI.

mo gore na prvi proplanak Štirovca. Momci su si morali načiniti formalne ledne stepenice, preko kojih se mnogi otkotrljao dolje i još mučnije na novo uspeo, a konji ih potkovanim kopitima razbijali te neki pod teretom, a neki i bez tereta izmučeni padali, da ih momci vade iz probita sledjena snijega, da ih vuku i za glavu, za rep i na konopima, da ih na štapovima ponesu korak dva gore. I momci s kotlovima, u kojima se kuhao ručak, propadali i kotlovi se dugo hladili uzavrelom hranom. Nitko nije vjerovao, da će ga iz tih kotlova zapasti koji toplij i zalogaj.

Tu se je vidjelo, da su ljudi jači od konja, jer ovi ne moguše ni sami sebe iznijeti iz snijega bez ljudske pomoći.

U 11 i tri četvrti stigosmo na sedlo Štirovca, sa kojega se vidoio lički kraj i ča tamo daleko Bosna ponosna.

Pred nama pukla snježna Duboka dolina, povrh koje smo desnim valovitim rubom pošli dolje, pa gore, i došli do maloga Štirovca u 12 i četvrt sata. Badanj zaostao desno za nama. Tek mu se tjeme vidi. (Vidi sliku br. 3.). Povoz i 12 satnija se morade odmoriti i ručkom okrepiti.

I opet rasteretisimo konje. Momci otvorile kotlove i uzeše toplu hranu.

Ovdje još nisu ovakove kotlove upotrebljavali, a blagodat su za velike turističke partije. Kotao ima oblik paralelograma. Podigneš ga, a ložiše pod njim pričvršćeno iskoči. U kotao natrpas srezanog mesa, luka, kaše, krumpira ili makarona, pa masti i vode, a onda ga hermetički zatvoriš. Dva tri drvceta pod njim zapališ, da pol sata gore. Onda iz ložišta vatru istrešeš i četverouglasti kotao strpaš u sanduk od impregniranog drva i okovan, pa putuješ Bog te pita kuda i kako dugo, a kad ogladniš, sanduk otvorиш i 25 osoba možeš toprom hranom nahraniti. Carolija! Oh, kako li je bila ona kaša topla i slatka! Ogladnjelo tijelo dobi divsku hranu, te mogosmo u 1 sat po podne dalje, da stignemo one prve, pa da i njima damo iz naših sanduka-samovara okrepe. Oni su već u 11 i pol sati o podne bili na Buljmi, dalmatinskoj granici.

Natrpasmo 40 likova, malo sijena i zobi, te 16 sanduka-samovara na konje, pa put pod noge. (Vidi sliku br. 4.). Dvanaest konja i Vasin trinaesti. I odosmo s maloga Štirovca uz desnu strmu stranu Duboke doline kroz Doce na Buljmu. Sve pokrito snijegom. Tek gdje proviruje rijetka šuma. Stanova, u kojem pastiri u Docima za ljetnih burnih noći konače, nema, nema ni zvjeradi, ni ptica, ni ikakova živa stvora: nijema pustoš, a vršci i kukovi osvijetljeni sunčanim zrakama ne daju u se gledati.

U 1 i pol sat po podne dodjosmo na Buljmu (desni kuk 1559 m.) s tovarom, provalivši od Metka dovre jedno 16 klm. (Vidi sliku br. 5.). Sprijeda tri gredaste klisure, tri grebena, a jedan kao skrenuti Zub probio u srijedi. Naprijed pukla pučina gorskih uvala, kosa i vrhova, kao uzburkano valovlje: sad kao da vali tone u crnu dubinu, — sjenu viših gora; sad kao da se dižu i prelaze u tamnu modrinu ili zelenilo vodno — u gorske kose i strmeni, golom bjelogoricom otamnjene, a crnogoricom ozelenjene; sad kao da se sve više i više sive i olujno propinju — u klisure sive, strahovite Paklenice; sad kao da se grozomornom burom još više užvitlavaju i pjenom zaprašuju i na pučini dižu — bijeli vršci najvišega gorja snijegom obasuti. A za

2. GRUBIŠIN DOLAC POD BADNJEM

3. ODMOR NA ŠTIROVCU.

ovom pučinom gora, tamo daleko prostrla se neizmjerna pučina morska sa svojim otočjem u beskrajnost... Sunce sa zapada osvjetljuje svojim zlaćanim ali iznemoglim i mlakim tracima ovu kopnenu i morskou pučinu i ne znaš, gdje počinje i dočinje jedna, a gdje druga. Obje se salijevaju u jedno i kao da su ovite tananom i prozirnom koprenom neba i zraka... Gledao sam, zurio sam sa desnoga kuka Buljme dugi i dugi, dok me nije od snatrenja probudio trublje glas. Sva vojska hransom ojačana hitro je svoju opremu složila i postavila se u bojne redove, da pucnjavom pozdravi neprijatelja, koji se od Babina vrha pojavio. Puške prasnuše i nekoliko časaka potraja živo čarkanje — na likove, 1500 koraka udaljene. Rezultat bješe povoljan. Je li djelovala vještina dobro izvježbanih vojnika, proredjeni zrak, ili slučaj, ali u istinu bješe 11% zgoditaka.

To su podjedno bili pozdravni zvuci Babini vrhu, (vidi desni kut slike broj 4) i Badnju i njegovim drugima Babini vrhu na lijevo, koje domalo ostavismo.

Svi zajedno veselo podjosmo u 2 i pol sata po podne sa Buljme dolje u primorske strane, uvjereni, da smo našu najtežu muku već prepatili. Tu je snijeg bio mekši i tanji. Nuz široku strmen uz ojanje ličke pjesme, cikut i poklike, kotrljali se i momci i konji, rekao bih, sa užitkom. Ja sam uhvatio simpatičnoga poručnika Vargu pod ruku i stojeće smo odletjeli bez ski-a dolje, a da nam se nije ništa dogodilo. Tada smo krenuli desno uz strmen klisuraste Buljme, kud vodići rekoše da je puteljak. I opet eto sve dublji i dublji snijeg. Momci ne propadaju do dna i prilično odmiču naprijed. Ali tovarnjaci počeli i opet propadati, a za njima i njihova pratinja 12. satnija (Slika br. 6 prikazuje 12. satniju sa majorom Štancerom na čelu), jer su konji kopitim izmijesili snijeg. Pod snijegom oštare klisure — ne vidiš. Konji se lome, odsklizuju, padaju, a kad se propnu, izvuku, ostaju krvavi tragovi. Na oštrim gredama jedan ozledio nogu, drugi trbuš, treći prsa i svaki po nešto. Jedan stao sa tri noge na uski greben, a jednom se oslonio na snijeg. Pred njim momak, snijeg ga drži. Na jednom se otvoril pod njim snijeg, on povuče konja i nestade. Konj do vrata zapliva snijegom i upravo čudom ispliva dalje. A kud momče nesti? I ono eno zatim izide iz snijega, pa reče, da ga je konj tek malko grecnuo kopitom po ledjima... Svi viču, gdje je put? Ali vodići ne mogu da pogode. Možda je pedalj lijevo ili desno pod snijegom, pa staneš ovamo i onamo, ali ne možeš ga pogoditi. Ja sam Vasinu paripčetu pravio čvršći put, da uzmože preći samo još ovo mjesto. I kako sam gazio, propadoh do pazuha. Viknem: „Ne idite ovamo, bezdno!“ Mene izvukoše i podjoše malo gore, ali i tu dubljina snijega ne da. Vaso ipak potjera svoje paripče sa mojim fotografskim aparatom i snimkama. Paripče se upne, propne, iz snijega protegne, ali i desno preko jednoga grebena prevrne. — „Gotov je“ rekoše. — „Odoše moje snimke, ode muka moja i sina moga“, pomislim. — „Odapnite ga“, „pomozi“ čuju se glasovi. I premda je konjić već isplazio jezik, spasiše ga. Samo se neke snimke polomile, od kojih je ipak jedna spašena. Izgleda, kao da se šrapnel nad našim glavama u zraku rasprsnuo.

Ne znam ni sam, kako su momci 12. satnije s konjima ove grebene prešli, jer sam i ja imao puno muke, dok sam na svakoj način

iz toga snijega izišao. Znam samo to, da je u ovoj borbi sa prirodom planula u svakome momku prava ljubav bližnjemu, te je jedan drugome pomagao, da se naporom svoje vlastite i duševne i tjelesne snage osvježe i očeliče, jer inače odavle ne bi ni jedan izišao. Sto niže, to manji snijeg, dok ga iza dvjesta koraka nije posve nestalo. Tek je snježna voda razmakala zemlju i pjeskovito tlo, te sam se mogao po tom pjesku niz brdo sklizati, hvatajući se za grane i drveta, da ne bubenem u koji ponor.

Pred nama duboka uvala. Čuje se šum vode. Preko nje kosa, koja se uspinje od Paklenice na desno, a iza te kose, slabom bukovom šumom obrasle i po kojim jelićem okićene, goli i ozgo snijegom osuti Golić (1266 m.) Njemu na lijevo zinula Paklenica podno Crnoga vrha (1115 m.) i Borovnika sa kukom Anice (714 m.) i nizom bajoslovnih vrletnih, klisurastih gora i kukova sve do mora. Preko puta polegao snježni Babin kuk (1435 m.) Nad nama se propeli kukovi Buljme, grebenaste i bijele stijene Rapavca i Crjeni kuk (1563 m.) Ispred Paklenice vijuga se pruga plavoga mora sa otočjem.

Prolazili smo zatim kroz bukvik, pa onda borik, javorje, hrastovinu i crni grab, koji se hvata gričovita tla, dok ga opet nije izmijenio bukvik, ali sve to rijetka i tužna izgleda. Interesantno je promatrati borbu ovoga drveća za opstanak i s kojih razloga jedno drugo pobjeđuje. Ta borba treba da nam je nauk, kako treba naš krš posumljivati.

Napokon smo se spustili do potoka, uz koji se nad putićem izdizale okomite, ogromne, okapinaste klisure „Perine grede“, i uza njih idući uz akord njegova žubora dodjosmo u 5 i pol sata poslije podne na most pred šumarski dom, gdje se potok Paklenica sastaje sa ašim pratiocem i teče dalje, dok se u kamenju Paklenice ne izgubi.

Lijevo od šumarskog doma na potoku Paklenici mlin je, a nad njim kuće Dujme Kneževića, koje zasluzuju spomen, jer su jedini u ovom kraju znaci ljudskoga života.

Od ovoga mosta vodi put, koji bi bio i za kola prikladan. Širina i udobnost njegova će svakoga putnika zavesti, te ne može ni slutiti, što ga u Paklenici čeka. Idemo niz brijež uz potok, koji si je duboke stijene prorovao. Domalo susrećemo mlinove Kneževića. Zatim prelazimo preko nekoliko mostića sad na lijevu sad na desnu stranu potoka, dok nam se ovaj ne izgubi pod kamenjem. Ponire. Udjosmo med klisure Paklenice. Naš lijepi put pretvorio se u razrovano kamenje, a prvi se mračak počeo hvatati. Mislimi smo, da smo se s puta smeli, jer nas je susreo samo kao bujicom naneseni kamen. Vraćamo se, pa drugim krajem silazimo duboko med klisure. Ali ni tu nema puta. Momci odoše poput bujice preko toga kamenja naprijed, skakući s kamena na kamen do Starigrada, kamo stigoše u 8 i četvrti sata na večer.

4. ODLAZAK TOVARNJAKA SA ŠTIROVCA

Ja sam zaostao s tovarom. Tovarnjaci ne moguše dalje. Spustiše se med strašno kamenje. Trubljač, koji nam je imao dojaviti, da se dalje ne može, zaostao dolje u kamenju i tako i mi s dobrog puta sidjosmo u pakleničko kamenje, otkud nikud ni kamo, jer nam je noćna tmina zatvorila vidik. Pred nama se stvorilo brvno preko kamene uvale od jedno sedam metara dug. Trubljač s druge strane kamene obale tek sada dovikuje, da se „ne mere” dalje. A što nije gore došao dojaviti, dok nismo ozgo sišli dolje med to kamenje?...

Tu da se noći? Burna struja počela ujati kroz uzani prolaz Paklenice. Oznojeni i izmučeni i momci i konji poklecali na kamenje. Jedan vodič iznemogao od umora, što li, i pao. Već ne može ni u pomoć da zove. A koga da zove, što da traži? Električnom ga lampom osvijetlim. Ne gleda više, tek jedva diše. Drmaju ga. To da mu bude okrepā. Rekoh: „Dignite ga s gola kamena i gunjem pokrijte”, ali odgovor bješe: „Šta će mu, kad odayle i onako ne će izići”. Dozivao sam zdravstvenika i ovaj se javio i prvu mu pomoć pružio. Odozdo sigurno zapovjednik ovoga odjelka zapitkuje: — „Imaš li što?” A zdravstvenik odvraća: — „Imam, kapi i vate.” — „Pa podaj mu!”, odjekne med klisurama. — „Kapi sam mu dao, a vate ne će da jede, — utješi zdravstvenik zapovjednika i siromašnog vodiča prepusti sudbini. Možda mu kapi pomognu, kad mu vata ne može.

Sve jača studen stala strujati, a šum šumiti, kao da iz daleka čuješ tutnjavu željeznice preko mosta. Vrijeme kao da će se okrenuti na zlo. Ljudi, koji su zapali ovamo u nevrijeme i slučajno se spasili, kazuju, da ovdje bura strašno hara, ljudi nosi i ogromno kamenje valja. Ako se takav nesretnik ne dospije zavući pod koju škrapu klisuru, nikada ga više. Pravi pakao.

Momci ne će da vjeruju trubljaču, da se ne može dalje. Vidješe preko brvna dva tri koraka pravljena puta i pomisliše, da ih trubljač vara. Počinju prelaziti preko. Htjedoše i konje da po brvnu prevedu. I jedan momak prevede svoga konja preko toga brvna i potegne ga naprijed na pravljenu stazu. Misleći, da je staza šira i da je ubjegao opasnosti, zakorači natrag i sunovrati se najmanje 10—15 metara dolje u kamenje. Pade na telećak i ostade živ, nu moradoše ga odnijeti, jer si je „malko” petu stukao. Odležat će valjda samo mjesec, dva. Odozdo je zdušno vršeći službu svoju još doviknuo konju: „E-he, Faco!”, da ne bi ovaj, vjeran momku svome, još za njim skočio.

I ja sam odlučio dalje, da me paklenička studen ne pozoblje. Prijeci preko brvna nisam se usudio, zato sam ga objašio i tako prešao. O, kako mi se dugo pričinilo, kao da je od 50 metara!

Tovar i 12. satnija sa zastavnikom gospođicom g. Markom Helmanom, ostade tu, u strašnom kamenju prenoći, a ja se sa svojim sinom i jednim momkom, koji se je zvao Petar Bast, otpustio dalje u Paklenicu. Nije me ni moj Vaso ostavio. I on podje sa mnom. I tako nas četvero podjosmo dalje u mrklu noć. Domalo i opet brvno, ali ga jaštiti više nisam htio. Očutio sam već kako se savija i puca poda mnom kao i ono prvo. Zato ga obidjosmo, jedan drugoga spuštajući niz veliko kamenje dolje. Zašim predjosmo preko užasnog kamenja kroz uzani klanac, iz kojega se dižu gole klisure nebu pod oblake.

Takvih klisure, prolaza, klanaca, spilja i udubina ima tu u izobilju i ne znaš, čemu bi se više divio.

Što bliže Starigradu i morskom žalu, to nam se klisure jače rastvoriše, i bi nam ugodno pri duši, napose onda, kad opet nadjosmo gradjeni put, koji nas kod mlinova Marasovića izvede iz klisure na topli i ugodni morski dašak i u svjetlu zvjezdama osutu noć.

Bilo je upravo 9 sati na večer, kad stiglo u pusti i raštrkani, ali tada ipak ugodni nam Starigrad.

Momci se smjestili njih do 300 u dvije ogromne seoske kuće, koje su više nalik na stare gradine, nego na kuće, a mi i časnici: major Slavko Štancer, poručnici Milan Haslinger, Ljubomir Kuga, Andrija Bušić, Gjuro Pavlić, Josip Šega, Julijo Varga, te zastavnici Andrija pl. Pozojević i Ivan Zambeli u gostionu Veršića, koji nas je lijepo primio, te dobrom hranom i još boljom kapljicom podvorio.

Par časa malinova soka, piva, vina, već kako koji od nas uze, a onda odosmo na počin, da naberemo nove snage za povratak.

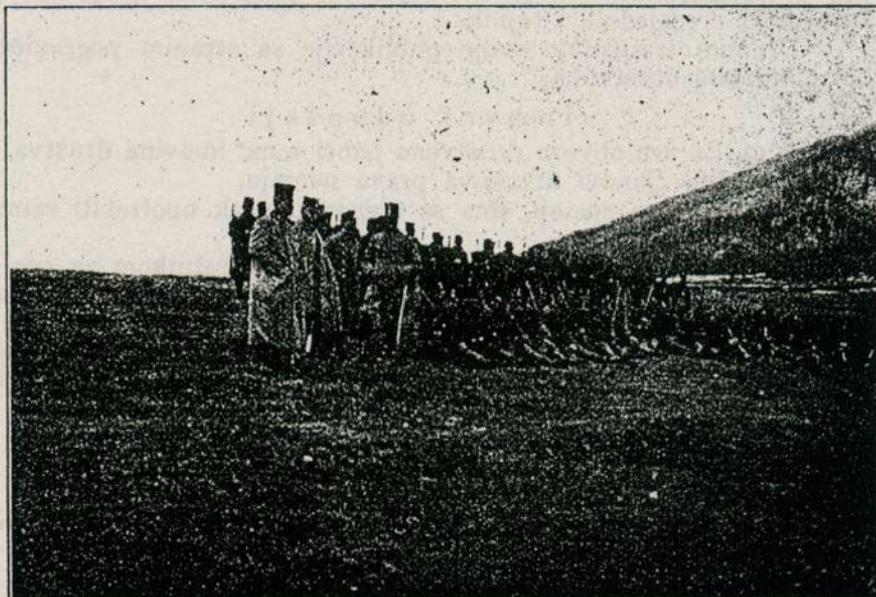
Sutra dan u jutro u 6 sati krenula je momčad istim putem natrag u Gospic, kamo je stigla bez ijednoga maroda o po noći, prevalivši i opet oko 44 klm. prenapornoga putovanja. Tek je jedno konjče od napora i muke na povratku parnulo, a ljudi rekoše, da se ni to ne bi bilo dogodilo, da nije bilo trinaester. Petra Stanića, koji je bio u Paklenici preko brvna sa konjem sretno prešao, a onda tek med kamenje bubnuo i malo si petu stukao, odpravimo preko Vinjera i Karlobaga kući u Gospic. Siromah, i zasluzio je, da se gospodski kući odvezce.

Sreća i Bog, da je još toga dana momčad stigla kući, jer je sutra dan u noći pala silna mečava, pa da nas je u gori zatekla, ni jedan ne bi živu glavu iznio.

Na Buljmi, otkud ide gotovo sve nizbrdo do Metka, govorio je major Štancer o gorskem ratu, polhvalio ustrajnu svoju momčad, te konačno kićenim riječima pozdravio domovinu i našega kralja.

Zaista je takva momčad zavrijedila, da joj zabilježimo trajni spomen u našem planinarskom životu.

Ako je bilo Hanibala, Skobeleva i Napoleona, nisu ni Hrvati posljednji.

6. DVANAESTA SATNJA SA MAJOROM SL. STANCEROM.

PRAVILA HRVATSKOGA PLANINARSKOGA DRUŠTVA U ZAGREBU.

(Svršetak.)

Društvene podružnice.

§ 9. U svakom gradu i ovećem mjestu Hrvatske i Slavonije, a osobito gdje je srednja ili viša pučka škola, može se osnovati podružnica hrv. planinarskog društva.

Svaka podružnica ima si u granicama i u smislu odobrenih pravila središnjega društva sastaviti posebna pravila i predložiti ih na odobrenje vis. kr. zemaljskoj vlasti uz priklop pravila središnjeg društva.

Članovi podružnice imaju ista prava i iste dužnosti, kao i članovi središnjega društva.

Zadaća je podružnica, da u svojem podružju rade što življe oko ostvarenja društvene svrhe (§ 2.) uopće, a napose, da istražuju prirodne prilike svojega okoliša i da polučene uspjehe priopćuju središnjemu društву; da prokrčuju puteve k znamenitim točkama, da proučavaju i šire krugove upoznavaju s prirodnim krasotama svojih krajeva, da u širem općinstvu, a napose u mlađeži pobudjuju i goje ljubav i zanimanje za prirodne krasote, da društvenim članovima olakšaju posjet zanimljivim točkama u njihovu okolišu; da u slučaju putovanja društvenih članova skrbu za konak, pogodnosti i vodstvo članova; da svojski nastoje društvu pribaviti što veći broj članova.

Podružnicom upravlja odbor od 5 lica, što si ga članovi podružnice izaberi u glavnoj skupštini, a sastoji od predsjednika, tajnika, blagajnika, te 2 člana.

Predsjednik podružnice član je središnjeg odbora i zastupa podružnicu naprama središnjem društvu, naprama oblastima i trećim osobama. Tajnik obavlja pismene poslove, a blagajnik novčane i skrb za točnu uplatu članarine.

Svaka si podružnica može urediti način uprave po vlastitom uvidjanju unutar ustanova ovih pravila.

Od članarine ide u središnju upravu dvije trećine, dočim jedna trećina ostaje za namirenje troškova u vlastitom djelokrugu podružnice.

Koncem godine ima svaka podružnica zaključiti svoje račune, dati ih na ispitivanje nadzornom odboru i na odobrenje glavnoj podružničkoj skupštini, kojoj se ima podnijeti i izvještaj o poslovanju podružničkog odbora. Nakon odobrenja računa i izvještaja ima se oboje pripisati središnjoj upravi najkasnije do konca siječnja svake godine. Uz to ima podružnica podnijeti eventualne predloge glede korisnih i potrebnih investicija na trošak društva u podružju podružnice, primjerice izvedenje novih putova, gradnje izgledišta, pristanista i t. d.

Od prihoda podružnice može se jedna trećina upotrebiti za namirenje takovih troškova u vlastitom djelokrugu bez dalnjega pitanja središnjega odbora.

U slučaju razriješenja podružnice pripada cijela imovina iste središnjem društvu.

Nadzorni odbor.

§ 10. Nadzorni odbor nadgledava cijelokupno poslovanje društva i pazi, da se društvena imovina upotrebljuje u svrhu označenu u ovim pravilima, te da se društvena blagajna ispravno rukuje.

Članovi nadzornoga odbora imaju pravo prisustvovati sjednicama upravnog odbora sa savjetujućim glasom.

Nadzorni je odbor vlastan, opaža li neispravnosti u poslovanju, sazvati izvanrednu glavnu skupštinu i podnijeti joj svoje predloge.

Isti djelokrug imadu i podružnički nadzorni odbori.
Konačne godišnje račune točno ispituju i stavljuju predlog glede
apsolutiorija.

Spisi i objave.

§ 11. Pismene izjave, dokaznice i dopisi u ime društva sastavljeni, trebaju za svoju pravovaljanost potpis predsjednika ili jednoga od potpredsjednika i tajnika. Otpravke podružnica potpisuju podružnički predsjednik i tajnik.

Društvo izmjenjuje svoje publikacije sa stranim pograničnim planinarskim društvima.

Imovni odnosi.

§ 12. Za sve obveze društvene jamči samo imovina društva, na koju pojedini članovi nikakova prava nemaju.

Dok društvo opстоji, ima se njegov imutak upotrebiti samo u društvene svrhe.

Svaki član, koji istupa iz društva, ostaje dužnikom za sve do-spjeli do onda obveze; ista ustanova valja i za isključena člana.

Ako se društvo razriješi, prelazi uprava društvene imovine na geološki odsjek narodnog muzeja u Zagrebu, dok se ne ustroji novo društvo pod istim imenom i sa istom svrhom, kojemu se onda ima predati društvena imovina.

§ 13. Razriješenje društva slijedi:

1. Ako 2/3 u Zagrebu stanujućih članova tako odluči sa 2/3 prisutnih glasova.

2. Ako broj članova spadne ispod dvadeset. Društvene podružnice pako razriješuju se, ako broj članova spadne ispod deset.

Br. 81.283—1912.

* * *

Ova se promjena pravila Hrv. planinarskog društva u Zagrebu odobrenih rješenjem od 20. svibnja 1899. br. 26.818 ovime odobrava.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslovc.

U Zagrebu, 15. siječnja 1913.

Za kr. povjerenika:
Unkelhäusser.

IZVJEŠTAJ DRUŠTVENOGA BLAGAJNIKA I.—JURIČIĆA

Tridesetosma godina postojanja hrv. plan. društva može se s pravom nazvati epohalnom, jer je društvenoj upravi u ovoj godini uspjelo, da provede davnu želju društvenih članova, sagradivši na Sljemenu prvu svoju planinarsku kuću, u kojoj će članovi naći prijestojan i udoban konak. Ova kuća, koja sastoji od 11 soba, stajala nas je zajedno s prostranom verandom i uredjenjem tla K 14.105.07 kako se to razabire iz aktiva bilance. K tome će pridoći još nekoj manji troškovi, izdani u god. 1913., napose oni za drenažu dvaju vrela i za preloženje kolnika iza kuće, za izvedenje i namještaj kućnih nih žljebova, provedenje kanalizacije itd. Za pokućstvo za novu kuću izdali smo do konca minule godine K 1164.—, no glavne izdatke u ovu svrhu imat ćemo u tekućoj godini, naročito za 28 kompletnih željeznih kreveta, za stolove, stolce itd. Uvezvi dakle sve zajedno doći će nas ova planinarska kuća, koliko se to dade predvidjeti, zajedno s verandom i novim namještajem za 11 soba na okruglih K 20.000.—.

Da društvo uzmogne zadovoljavati i daljim svojim dužnostima, koje ne postoje za nj' samo gledom na planinarske uredbe i naprave na Sljemenu, nego i gledom na pridignuće planinarstva i na ostalim hrvatskim planinama, naročito onima gorskoga kotara i Velebita, trebat će, da društvena uprava, krajine štedljivosti, nastoji, kako bi uložene glavnice odbacivale što izdašniju dobit. Napose će se morati paziti, da dohoci ove nove kuće budu dovoljni, da se u nju uložena glavnica amortizira u dogledno vrijeme, koje ne bi smjelo premašiti roka, do kojega traje zakupni ugovor sa gradskom općinom, to jest još 19 godina. Da se dakle gradjevna vrijednost kuće i troškovi za namještaj, zatim popravci, nabave za izlučeni stari namještaj itd. u tom razdoblju od 19 godina mogu amortizirati, nužno je po nazoru upravnog odbora, da kuća nosi godišnje čistih najmanje K 1800.—, od koje svote otpada 4% na kamate od uložene u kuću glavnice i 2% na popravke i uzdržavanje, dok ostatak otpada na amortizaciju same glavnice.

Ovaj se dohodak može ovako kalkulirati: 11 soba sa 28 kreveta, izdanih uz cijene, kako ih je odbor obzirom na spomenuti uslov ustanovio, može nam donijeti u jedan dan čisto okruglih K 37.— (pri čem je već odbita ugovorena pristojba opskrbniku od 30. filira po krevetu). Kad bi svake nedjelje svi kreveti bili zapremljeni, dakle 52 puta u godini, iznosio bi sav čisti prihod okruglo K 1900.— na godinu, te bi dostajao, da se kuća s namještajem u 19 godina posve amortizira. Ovaj dakle račun opravdava ustanovljenu izmjeru cijena za sobe, dotično za krevete. S manjim prihodom od K 1800.— na godinu ne smijemo a s većim barem zasada ne možemo računati, jer je i to već mnogo, kad je uzeto u račun, da će svake nedjelje svih 28 kreveta biti okupirano.

Ako li se s vremenom pokaže, da je frekvencija kuće veća od one, što je u račun uzeta, ili da bi se barem takova kod sniženih cijena

mogla očekivati, onda će naravno biti dužnost uprave, u smislu već, postojećeg odborskog zaključka, da cijene krevetima, dotično sobama primjereno snizi, držeći se naravno pri tome temeljnog uslova, da godišnji čist dohodak, ako društvo ne će trptjeti štete i time biti u svome radu i napretku zadržano, ne smije spasti ispod K 1800.— na godinu.

U kuću s nuzgradama, što nam ju je slavna općina glavnog grada predala u zakup, investirali smo dosele, kako je to vidljivo iz bilance, K 1605.72. Na ovaj će se račun imati i nadalje knjižiti svi izdaci za uzdržavanje, popravak i adaptaciju ove kuće s nuzgradama, a od vrijednosti tih investicija ne će se ništa otpisivati, kako bi se danas sutra eventualne ašpiracije na našu svojinu, pojavile se one ma s koje strane, kakvih smo primjera, mimogred budi rečeno, vidjeli u Austriji, s to jačega stanovišta uzmogle obeskrnjepiti.

Kako zadnjih godina, tako smo i minule godine proveli znatnije otpise od nekretnina i pokretnina, kako bi se njihova vrijednost svela na pravu visinu. Ti otpisi iznose ove godine glasom predležećih Vam zaključnih računa K 2471.24 a tiču se u glavnom sniženja vrijednosti piramide na Sljemenu, koja još uvijek predstavlja u bilanci vrijednost od K 1.000.— i sniženja vrijednosti zalihe knjiga Bosna i Hercegovina od koje je prodja zaostala iza svakog očekivanja, čime društvo trpi ne malu štetu. Zaliha ovih knjiga fungira u aktivu razmjere još uvijek s vrijednošću od K 3.000.—, koji će se iznos, pošto kakvog boljeg izgleda barem zasada nema, morati sukcesivno otpisati i ova zaliha prodati uz sniženu cijenu.

Što se tiče inih izdataka, to su se oni kretali u običnim granicama s dometkom, da su otpisi iznosili oko K 500.— više, nego li pretprije godine. Taj je veći otpis bio omogućen većim prihodom, koji je prema pretprije godini porastao za blizu K 700.—. K ovome porastu prihoda pridonijela je u glavnom članarina, najamnina i noćarina, dok su se primitak na kamatama, zbog gradnje kuće, i dohodak od gospodarstva na Sljemenu, zbog znatnog poskupljenja pića, jedva održali na visini prihoda u godini 1911.

Porast članarine je naravna posljedica porasta broja članova. Od ovih je na koncu minule godine bilo: 29 utemeljača, i začasni i 596 redovitih, pa je broj redovitih članova sram stanja u godini 1911. porasao za 106. Ovakav porast članova u jednoj godini jedva da je društvo ikada polučilo. To nam pruža ponajbolji dokaz o ustrajnom nastajanju odbora i društvenih članova oko prikupljanja novih članova i oko širenja smisla za prirodu i planinarstvo.

Za člana utemeljača prijavila nam se je minule godine slavna općina šestinska položivši K 50.— na račun utemeljitelje članarine od K 100.—. Ugledale se u plemenit primjer slavne općine šestinske i ostale hrvatske općine, koje se nalaze u blizini planinarskih stjecišta!

Od navedenih 596 redovitih članova, bilo je:

činovnika privatnih	94
činovnika javnih	63
profesora i učitelja	75
trgovaca	78
obrtnika	62
liječnika i veterinara	39
inžinira, arhitekta i graditelja	28
ljekarnika	14
sudaca	19
odvjetnika i javnih bilježnika	37
šumara	15
vlastelina i posjednika	12
svećenika	12
tvorničara i bankara	16
vojnika	3
gospodja	11
inh zvanja	18

stoga ukupno kao gore . 596

Društvena je imovina iznosila koncem god. 1912. K 28.809.44 od česa se imadu odbiti društvene obveze sa . K 1.727.34 tako, da društvo raspolaže s čistim imetkom od . K 27.082.10 koji je prema pretprije godini i poređ znatnih otpisa porasao za K 1078.98. K porastu je imovine pridonijela i ove godine u prvom redu članarina kao najjača stavka naših prihoda. U toj činjenici moramo naći pobude za neprekidno nastajanje, kako bi se broj članova i dalje u istom omjeru množio. U ispunjavanju ove važne zadaće računamo na živahnu suradnju svih društvenih članova, te ih molimo, da u svakoj zgodbi šire smisao za planinarstvo medju svojim drugovima i znancima i da nastoje, da ih što više upisu u društvo. No da se planinarstvo i u ostalim gorovitim predjelima naše domovine uzmogne što bujnije razviti i turistički prometi pridignuti privlačenjem domaćih i stranih planinara na naše planine, naročito one, što su se svrstale na domak morskih žalova, namiče se vanjskim našim članovima neodgodiva patriotska dužnost, da porade svojski oko osnivanja planinarskih podružnica, a gdje takove već postoje, oko njihova konsolidovanja, pomnožanja broja njihovih članova i uvedenja, dočno proširenja planinarskih uredba i naprava u njihovu području. Društvena pako matica ići će im u tome rado na ruku zborom, tvorom i novčanom potporom.

Veliki izbor perzijskih sagova, tkanina za pokućstvo i zastora

ODGOVORNI UREDNIK VLADIMIR LUNAČEK

Filip Haas i sinovi c. kr. povl. tvornice sagova i tkanina za pokućstvo

Zagreb, Jelačićev trg 28.

NAKLADA, KLJŠEJII I TISAK DIONIČKE TISKARE UZ AGREBU